

TOUS DROITS RÉSERVÉS

TIRÉ

à trois cent soixante-et-quinze exemplaires
pour les Membres du Congrès

Aucun exemplaire n'est mis en vente

394

M. A. DE PUYSAÏE

redevable de sa maternité à *Jupiter* (pour *Jéhovah*), est mis en lutte par *Eurysthée* (le Dieu au vaste empire, le Tout-Puissant), d'abord contre le *Serpent* de Lerne, puis contre le *Dragon* dont il délivre *Hésione-Eve* (1).

Persée, en tant que né de *Danaë* (*Eve*), redevable de son fils à *Jupiter* (pour *Jéhovah*), reçoit aussi la mission de combattre le *Dragon* dont il délivre *Andromède*, autre représentant de la première femme.

Et cette lutte libératrice se reproduit dans toutes les traditions profanes, depuis la Chine, en passant par les Indes, la Perse et l'Égypte jusque dans la Scandinavie et le reste du monde.

Dans cette lutte, toujours sans doute le *Serpent* finit par succomber sous le bras qui le dompte ou le pied qui l'écrase, mais, parfois, ce n'est qu'après avoir lui-même fait momentanément descendre au tombeau son futur vainqueur.

Ainsi voyons-nous *Jupiter* (pour *Jéhovah*), en tant que né de *Rhea-Eve*, vaincu d'abord et mis au tombeau par le serpent *Typhon* (2);

Puis *Apollon* (pour *Héloïm*), en tant que né de *Latone-Eve*, étouffé par le serpent *Python* et enterré sous le trépied de Delphes (3).

Il en est ainsi d'*Iacchus* qui, en tant que né de *Déméter-Eve*, est mis à mort par le Démon sous le nom des *Titans*, et enseveli sur le mont Parnasse (4);

Et du héros *Héraclès* qui, en tant que fils d'*Astérie-Eve*, redevable de sa maternité à *Jupiter* (pour *Jéhovah*), aurait été mis à mort par le serpent *Typhon* (5).

Et ce n'est pas tout.

Ce Dieu ou ce fils de Dieu, ainsi mis à mort, — et, non-seulement mis à mort, mais torturé, comme on le dit d'*Iacchus* (6); —

(1) Apollod. ij. 5-9; Hellanicus, fr. 135, t. j. p. 64. ap. Homschol. lli. xx-146.

(2) Apollod. j. 6-3.

(3) Porphy. vit. Pythag. 16.

(4) Clem. Alex. protrept. p. 12-6.

(5) Eudoxe,

(6) Clem. Alex.-ib.

CONGRÈS

DES

ORIENTALISTES

DE MARSEILLE

4-10 Octobre 1876

2e Session des Congrès Provinciaux des Orientalistes

COMPTE-RENDU DES TRAVAUX DU CONGRÈS

MARSEILLE

AU SECRÉTARIAT GÉNÉRAL DU CONGRÈS

Place de la Préfecture, 2

1876

ISLAM TARİH SANAT
VE KÜLTÜRÜ ADAPTİRMA
MERKEZİ - İSTANBUL

974

LA CROYANCE A L'AUTRE VIE

395

torturé, mis en croix avec le côté percé d'un coin de fer, comme on le dit de *Prométhée* en tant que dieu né d'une mortelle (1);

Ce Dieu ou Héros descend aux enfers, soit sous le nom d'*Iacchus* ou de *Dio-Nysus*, pour en retirer sa mère *Sémélé-Eve*, et aussi *Vulcain-Adam* (2), et les faire remonter aux cieux; — soit, sous le nom d'*Héraclès*, pour en retirer *Thésée*, mais en y laissant *Pirithones* (3) dont le châtement ne doit point avoir de terme, *In perpetuum patitur pœnas* (4);

Enfin ce Dieu ou ce Héros, passagèrement mort pour le salut du monde, est ressuscité ou rendu à la vie sous les noms, soit de *Jupiter*, soit d'*Apollon*, soit d'*Iacchus* et encore d'*Héraclès*. . .

M. A. GRATI

LA REGGENZA DI TUNISI

EXTRAITS DE CE MÉMOIRE

I

MEMORIE STORICO-ARCHEOLOGICHE SU CARTAGINE

Arrivando al porto della Goletta, si getta l'ancora in faccia alle rovine di Cartagine; è impossibile credere che quelli sieno i resti di quella famosa città. Si vede qualche capanna moresca, un eremitaggio musulmano sulla punta del Capo di Sidi-Bou-Saïd, dove è situato il villaggio dello stesso nome, e degli avanzi di fab-

(1) Eschyl. Prom. 64; Eustath. in Penèg. 663; Megarth. fr. 21, t. ij. p. 417.
(2) Paul. j-20-3.
(3) Apollod. ij. 5-12.
(4) Myth. vat. j.-48, p. 18.

MADDE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Comp. Ocaldari

2002

مسألة السيادة الجزائرية في العهد العثماني محاولة لتقييم الحكم العثماني للجزائر (*)

من المسائل التاريخية التي لها إرتباط بقضايا الحاضر وتأثير على تصور الماضي والحكم عليه في جزائر اليوم، مسألة السيادة الجزائرية في الفترة العثمانية (1518-1830)، التي لا تزال تثير النقاش وتدفع إلى الجدل، وقد تفرز مواقف عاطفية غالباً ما تكون مشحونة بترسبات الواقع الاستعماري الفرنسي، الذي عانت منه الجزائر الولايات طيلة مائة واثنتين وثلاثين سنة (1830-1962)، ومتأثرة بظروف استرجاع السيادة الجزائرية في خضم ثورة التحرير الكبرى (1954-1962)، الأمر الذي قد يجعل حكمنا على معطيات الماضي خاضعاً لتأثيرات الحاضر، بحيث تصبح تلك الأفكار تعبيراً عن رأي رجل السياسة وموقف الأيديولوجي أكثر من كونها أجوبة نابعة عن قناعات الباحث واستنتاجات المؤرخ.

ومما زاد مسألة السيادة الجزائرية قبل الاحتلال غموضاً في التحليل واضطراباً في التصور، كونها تعكس لنا تباين المواقف وتظهر ازدواجية النظرة المتأثرة بالمناخ الثقافي والمعبرة عن هشاشة البناء الذهني لبعض المثقفين الجزائريين. وهذا ما يسمح لنا بالقول أن أغلب من أبدى رأيه في هذه المسألة حتى الآن كان في الواقع بعيداً عن الاختصاص النوعي في الموضوع مما حرمه من التعرف الدقيق لحقيقة التواجد العثماني بالجزائر، فهو في الأغلب إما أن يكون مناضلاً (تاريخياً) عن الفترة العثمانية أو مثقفاً (كسولاً) يقنع بالمعلومات العامة والأحداث العرضية التي تهمل التفاعل الداخلي والتطورات العميقة للمجتمع، ويرى أنه من الممكن استخلاص الأحكام التاريخية حول طبيعة الحكم اعتماداً على تلك الأحداث العرضية والمعلومات العامة دون أن يكلف

(*) بحث قدم في سمينار قسم التاريخ، جامعة آل البيت (الأردن) في جلسة 3 مارس 1998.

* Garp Ocakları

Nasirüddin Saiduni

el-Cezair müntalekat ve afak,

Beirut - 2000, s. 163-194.

DN: 81344

Salvatore Bono

SCHIAVI MUSULMANI
NELL'ITALIA MODERNA

Galeotti, vu' cumpra', domestici

- Italia
- Kollelik
- Afrika
- Denizcilik
- ~~Çarpıcılar~~
- Korsan
- İttidat
- İhtidat
- Tunus
- Trablusgarb
- Malta

MADENİ İKTİSADİ VE İHTİSASİ
SONRA İHTİSASİ VE İHTİSASİ
179 OCAK 2011

Edizioni Scientifiche Italiane

07006

Journaire de distère amika
à Monsieur Dugat fils
c/o Ferris 1849 Paris
A. Abd. rhamay

37

Enarb. Ocaklori / Ceratir
DE LA ZA. IV 8.

DOMINATION TURQUE

DANS

L'ANCIENNE RÉGENCE D'ALGER,

PAR

M. WAL SIN ESTERHAZY,

CAPITAINE D'ARTILLERIE.

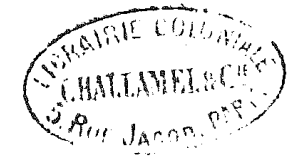
Faites la guerre aux infidèles. . . . .
Soumettez-vous à toute puissance qui
aura pour elle la force; car la manifes-
tation de la volonté de Dieu sur terre,
c'est la force.
—
Ani-Sa'ib, Commentaires du *Coran*.

28 OCAK 1997

MADDE YAZILAN DOKÜMAN
SONRA GELLEN DOKÜMAN

PARIS.
LIBRAIRIE DE CHARLES GOSSELIN,
9, RUE SAINT-GERMAIN-DES-PRÉS.

1840

9711

GARP OCAKLARINDA ANADOLU DELİKANLILARI

Yeniçeri'nin vatan özlemine tutulduğu ailesini görmek istediği olur. Kimisi de hac görevini yapmak ister. O zaman kendisine en çok üç yıl sürebilecek izin verilir. O sürenin sonuna kadar kadroda sayılır.

Bütün bunların da bekâr yaşamının sıkıntılarını bastıramadığı durumlarda Yeniçeri'ye yerli bir kadınla evlenmek çözümünden başka yol kalmaz. Ocak böyle bir karara karşı çıkmazsa da caydırıcı bazı önlemleri olduğu peşinen bilinir. Artık kışladaki odasında oturamayacaktır. Ailesine bir ev tutması gereklidir. Bekârlara hergün verilen dört somun ekmek hakkı kesilir. Bu da ek bir masraf olarak üzerine binecektir.¹

Aşıklarımızdan biri, bekârlıktan kurtuluşun mutluluğunu, evliliğin zevkini şöylece dizgelere dökmüştür:

Sultan Cezayir'de evlenen kişi²
Cenneti âlâda gilmana döner
Mevlayı zikr etmek daima işi
Ucmağın bevâbı Rezvana döner
Akşam sabah hanesine varanda
Celallenir kalbi ehlin görende
Soyunur libasın rahat bulanda
Tuğları dikilmiş sultana benzer

Beline kuşanır harir kuşağı
Sağın solun almış oğlu uşağı
Süprülmüş döşenmiş kemha döşeği
Sed olur üstünde mihmâna döner
Bekârlar cemi' olup ederler sohbet
Neylesin eline girmez bu devlet
Bir temin yok koynunda böyle bir
nikbet
Kasavetten sararmış zafrana döner
Arapça söyleşir tuti dilleri
Şekerden nişane verir dilleri
Hub cemalin görenlerin lebleri
Mevc vurur ruzu şeb ummane döner

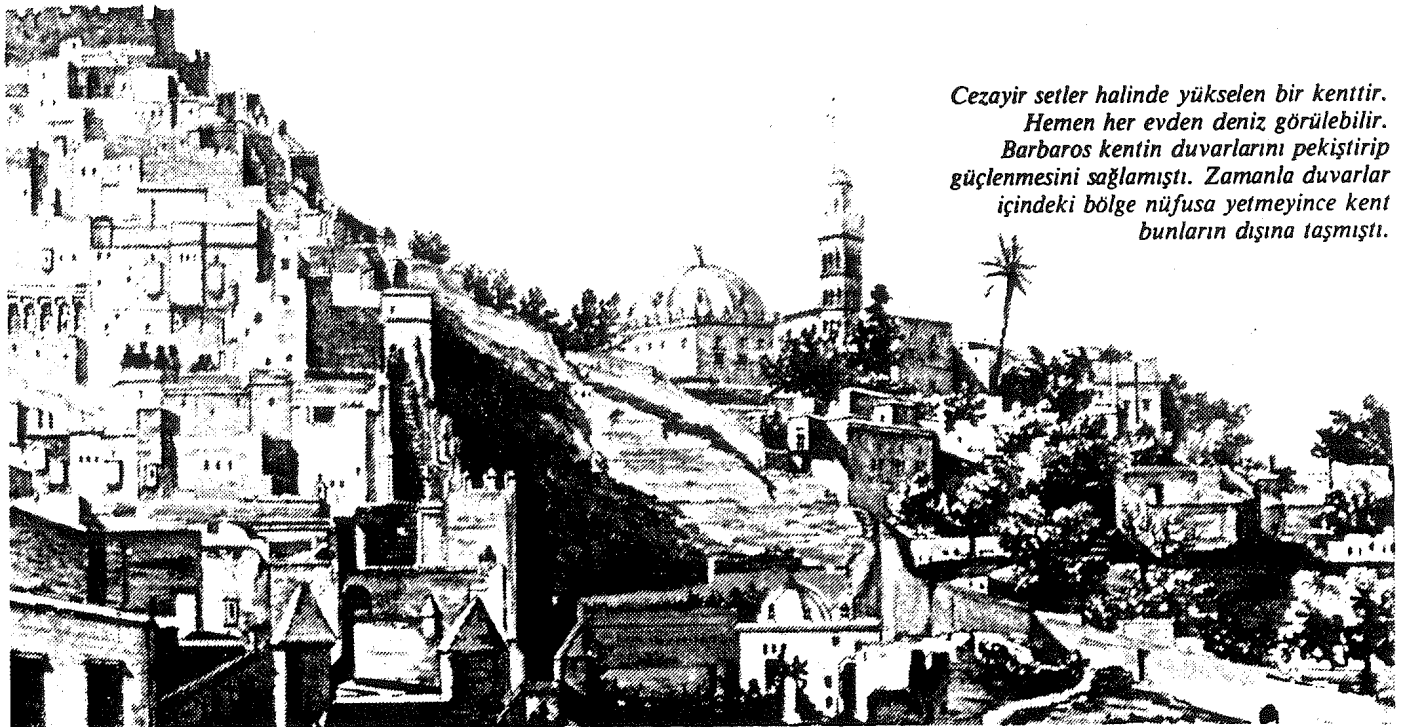
Atalarımız "evlenmesi bir alaca
kuş, geçinmesi bora ile kış" demiş-

ler. Sorunsuz evlilik var mı?.. Cezayir'dekiler de başka türlü olabilir miydi? Övgüleri artık yergiler izlemeye başlamıştır. Bir ara sınırsız özgürlükten doğan bunalım, bu kez evdeki baskıdan özgürlüğü aramaya dönmüştür. Unutmamalıyız ki Ocak'ın yoldaşlarında temel nitelik, özgürlüktür.

Cezayir'de evlenen kişi³
Bükülür kaddı kemane döner
Akıdır gözünden kanlı yaşı
Irmağa uğramış ummane döner
Nice başladım söze girmeğe
Okutulup kelimeler dermeğe

"Aldığıma Pişman Oldum Kaldım İki Avret Arasında"

ORHAN KOLOĞLU

*Cezayir setler halinde yükselen bir kenttir.
Hemen her evden deniz görülebilir.
Barbaros kentin duvarlarını pekiştirip
güçlenmesini sağlamıştı. Zamanla duvarlar
içindeki bölge nüfusa yetmeyince kent
bunların dışına taşmıştı.*

Türkçe Arapça Karışımı Dille Yazılan Aşk Şiirleri

ORHAN KOLOĞLU

Bekârlıktan bıkip evliliğe can atmak, evlilikten sıkılıp bekârlığın bağımsızlığını özlemek ve sonra yine aynı kısır döngüye girmek... İşte Kuzey Afrika'daki bir Anadolu delikanlısının kaçınılmaz yaşam yazgısı. Her normal insan gibi o da bir yuvanın, bir ailenin sıcaklığını özleyiyor olmalıydı... Tabii arada kaçamaklarını yapmak özgürlüğünü yitirmeden: Mesleği her yıl, ya başka kentlere, ya da Akdeniz'in diğer ülkelerine sefer yapmak olan birinin başka türlü olması da kuşkusuz pek kolay değildir.

İnsanın aklına bu noktada önemli bir soru geliyor. Anadolu'dan çıkmış, Türkçe'den başka dil bilmez bir delikanlı tüm bu gönül maceralarını nasıl sürdürebiliyordu. Bu yazıyla birlikte sunduğum âşık Dalyarak'ın¹ Türkçe-Arapça karma şiiri bu konuda bize hayli bilgi verecek nitelikte. Pek genç yaşlarda insanlar konuşmaktan çok koklaşmayı yeğleyebilirler. Ama az zaman sonra konuşup anlaşmak gereksinmesi kaçınılmaz oluyor. Nitekim, tam olarak bilmediği bir dilde duygularını açıklayabilmek için Dalyarak şairimiz ne cambazlıklar yapmıyor ki. Bir tümcesi Türkçe, diğeri Arapça yakarmalarla aşkını anlatmağa çalışıyor:

*El na tena bihasretek (Hasretinden
ölüyorum)
Ağlamağa gelmez misin?*

Onda da yeterli görmeyince, yarısı Türkçe, yarısı Arapça karma dizeler bile kuruyor:

Vahid nehar (Bir gün) varsa haber

İşin önemlisi karşısındaki de Türkçe bilmiyor ama, şairimizin dediklerini anlayabiliyor.

Burada ister istemez, 16-19. yüzyıllar Akdeniz dünyasında Türkçe'nin ve Arapça'nın durumundan bahsetmek gerekiyor. Daha 1390 yıllarında ünlü bilim adamı İbni Haldun, Arapça'nın tüm bu bölgede nasıl ikinci plana düşmüş, Farsça ve Türkçe'nin arkasında kalmış olduğunu yapıtlarında örneklerle anlatmıştı.² Halkı yalnız Arapça konuşan ülkelerde bile yönetimde işler daha çok Türkçe ile dönüyordu. 16. yüzyılda ise Türkçe yönetimin dili olmayı aşmış, ticaretin de, genel anlaşmanın da (halk düzeyinde) aracı durumuna ulaşmıştı. Osmanlı yönetimi altında olan Akdeniz'in üçte iki bölgesinde, evlenmelerin de katkısıyla Türkçe, tüm yerel dillerde de kullanılır hale gelmişti.

"Sahih" denilen Arapça'nın din dili olma niteliği hiçbir zaman tartışılmamış ve Türkler Kuran dili olması gerekçe-

siyle büyük saygı göstermişlerdir. Türkçe'ye pek çok Arapça sözcük girdiği gibi, klâsik Arapça ile eser veren Türk bilim adamları da çok görülmüştür. Buna karşılık halk düzeyine inince, yerel dillerin -Türkler arasında Türkçe'nin olduğu gibi- egemenliğini Arapça alt edememiştir. Örneğin Kuran'a çok saygılı Türklerin en çok okudukları dinî eserin "Türkçe Mevlid" olması kuşkusuz rastlantı değildir.

Ayrıca, tüm Türk din adamlarının Arapça'yı çok iyi bildiklerini ve konuşabildiklerini sanmak da yanlıştır. Kuzey Afrika'ya İstanbul'dan gönderilen ve ayırmsız hepsi Türk olan, Hanefî Kadî ve müftilerin Arapça bilgilerinin de -dinî bilgileri demiyorum- yeterli olmadığı sayısız örnekle saptanmıştır.³ Hele hele din alanından çıkıp günlük konuşma alanına inince, yerel lehçeler karşısında şaşırıp kalmamaları olanaksızdı.

Bu alanda sadece Türkleri eleştirmek insafsızlık olur. Düşünülmedir ki, yerel ağza varınca, Atlas Okyanusu'ndan Hint Denizi'ne kadar yayılmış Arapça lehçelerinin hiçbiri de diğerini kolay kolay anlayamıyordu. Hattâ bu, bugün bile geçerlidir. Şimdi bir de yerel lehçelere Türkçe'nin güçlü etkisini ekleyiniz. 16-19. yüzyıllarda, değil yalnız ko-

GARP OCAKLARINDA ANADOLU DELİKANLILARI

Ocaklı'nın Evlenmemesini Sağlamak İçin Hoşgörülen Araçlar: Hayat Kadınları

ORHAN KOLOĞLU

*Cezayir'de yaşam öylesine
Türkleşmişti ki, kente
"Küçük İstanbul" adı
veriliyordu.*

Kişinin doğup büyüdüğü yere sevgisi, bağlılığı ana sevgisinden farksız bir şey. Çirkin de olsa, çarpık da olsa, yaşlı ve hatta deli de olsa kişi anasından vazgeçemediği gibi, köyünden kentinden, anavatanından vazgeçemiyor. Yüzyıllar boyunca gurbetçi olmuş Anadolu insanımız-

da bunun en belirgin örneklerine rastlıyoruz.

Anadolu insanının ağızda gurbet türküsü pek yoğundur. Çoğu kez gidip dönemeyenden, dönememekten yakınılır. Yemen için yakılan türkülerin pek ünlü "Giden gelmiyor, acep nedendir?.." sorusunu bilmeyenimiz yoktur. Yemen'den,

Jean GANIAGE
avec la collaboration de Jean MARTIN

HISTOIRE CONTEMPORAINE DU MAGHREB

-Garp Okulları.

MADEE YATIMLANDIKTAN
SONRA ÜLKE KORUMAN

28 TEMMUZ 1997

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No-	147339
Tasnif No	360 1GAN-H

Paris-1996

FAYARD

A. Kavas Ktp

At. Bininci Terafire
Atanet Kavasa 5/19/19
tamiminde bedeye
editmiştir.

T C
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

TÜRKLER İDARESİNDE CEZAYİR

Yazarı
Mouloud GAİD

Çeviren
Faik MELEK

Garb Ocakları

169023

Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

28 TEMMUZ 1997

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEK DÜZÜMAN

965
GAI.T

ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
1996

Türklerin Kuzey Afrika'ya Gelişleri Ve Garp Ocakları

Şükran Hakkut

AFRİKA'NIN kuzeyinde Akdeniz boyunca sıralanan Trablusgarb, Tunus, Cezayir ve Fas ülkeleri, tarihe Kuzey Afrika adıyla geçmiştir.

İlk çağlarda Magrib adı verilen, doğuda Mısır ve batıda Atlas Okyanusu arasında kalan bu topraklar üç bölgeye ayrılmıştı. Kesin bir sınırı olmamasına rağmen, Mısır'ın batı sınırından itibaren Trablusgarb'ı içine alan kısma «Magrib-i ednâ» Tunus ve Cezayir'in bulunduğu yere «Magrib-i evsat» ve tahminen Fas'ın bulunduğu yere de «Magrib-i aksâ» deniyordu.

Akdeniz'in bir ticaret yolu olması ve Afrika içlerinden kervanlarla getirilen fildişi, altın, devekuşu tüyü ve bakır gibi değerli maddelerin Kuzey Afrika ülkeleri vasıtasıyla Avrupa'nın güney kıyılarına ulaştırılması, buraların asırlarca istilâlara uğramasına sebep olmuştur. Kuzey Afrika'nın, Türkler'in hâkimiyeti altına girmeden önceki tarihini kısaca özetleyecek olursak, önemini daha iyi belirtmiş oluruz.

KARTACA VE ROMA DEVİRLERİ

Asırlar önce Kartaca şehrinde koloniler kurarak Kuzey Afrika medeniyetinin temelini atan ilk devlet Fenikelilerdir.

Suriye'deki Lübnan dağları ile Akdeniz arasındaki bölgede yaşayan Fenikeliler, buldukları yerler tarıma elverişli olmadığı için, geçimlerini deniz ticaretiyle temin ediyorlardı. Bunun için de Akdeniz sahillerinde koloniler kurarak Akdeniz ticaretini ellerinde tutmaya çalışmışlardı.

Bu koloniler arasında Tunus körfezindeki Kartaca şehri, ticaretini geliştirerek, diğer şehirlere nazaran daha üstün bir duruma gelmişti. Zamanla ticaret sahalarını iyice genişleten Kartacalılar Akdeniz ticaretine tamamen hâkim olmuşlar, ancak bu durum, Romalıların kendilerine rakip olarak çıkmasına kadar devam etmişti. Önceleri birbirleriyle iyi anlaşan Romalılarla Kartacalılar, sonraları Septe boğazını ele geçirmek ve buğday ticaretine hâkim olabilmek için mücadeleye başlamışlardı. Uzun seneler devam eden Pön savaşları neticesinde Romalılar, Kartacalıların Afrika'daki hâkimiyetlerine son vermişlerdir (M.Ö. 146).

Romalılar, Kartacalıları mağlup edip de Afrika'ya girdikten sonra, burada bir Roma eyaleti kurmuşlardı. Eyaletin batısında, biri Numidya ve diğeri Moritanya olmak üzere iki barbar krallığı bulunuyordu. Numidya M.Ö. 25 yılında Oktavianus tarafından İmparatorluğa katılmış, Moritanya Krallığı ise M.S. 40 yılında Roma hâkimiyetine girmişti. Romalılar, zeytinyağı ve buğday ihtiyacını Afrika'dan karşıladıkları için burada tarımın gelişmesini sağlamışlardı.

M.S. III. yüzyılda iktisadî ve siyasî bunalmalar Roma'nın gücünü kaybetmesine sebep olmuş, aynı zamanda Afrika'da yaşayan Hristiyanlar arasında da mezhep kavgaları çıkmaya başlamıştı. Bütün bunlardan istifade eden yerliler ise sık sık başkaldırarak Romalıları yavaş yavaş hile doğru çekilmeye mecbur ediyorlardı.

428 yılında vali bulunan Bonifas, Roma'nın hâkimiyetinden kurtulmak için İspan-

ya'daki Vandalları yardıma çağırmıştır. Fakat Vandallar Kuzey Afrika'ya geldikleri zaman buranın en önemli yerlerini kendileri alarak, Kartaca şehrini merkez yapmışlar, Moritanya'yı ise yerlilere bırakmışlardı.

Vandalların istilâsından bir asır sonra 533'de Doğu Roma İmparatoru Afrika'daki karışıklıklardan istifade ederek buraya bir ordu göndermişti. Vandalların hâkimiyetlerine son vererek Tanca'ya kadar ilerleyen Bizanslıların Berberilerin isyanlarını bastırmaları 15 sene sürmüştü, bu tarihten sonra da isyanlar ve ihtilâller birbirini takip etmişti. Böylece Bizanslıların ellerindeki yerler gittikçe küçülmeye başlamış ve nihayet Araplar tarafından hâkimiyetlerine son verilmiştir.

640 yılında Mısır'a girerek İskenderiye'yi alan Araplar, 670 yılında Kuzey Afrika'da Kayruvan şehrini kurmuşlardı. Berberilerin bağımsızlıklarını kazanmak için Araplara karşı sık sık isyan etmeleri büyük mücadelelere sebep olmuştu. Ancak X. yüzyılda Fatımiler çeşitli savaşlardan ve ayaklanmaları bastırdıktan sonra, bütün Kuzey Afrika'yı ellerine geçirebilmişlerdi.

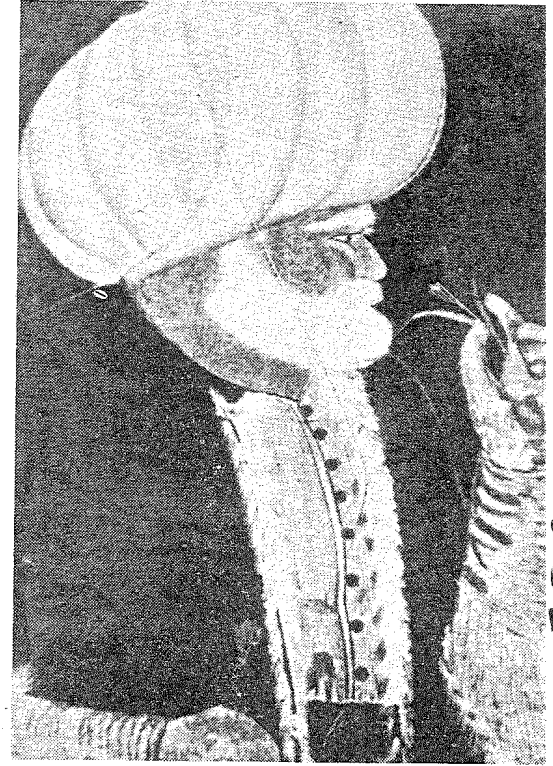
XVI. yüzyılda Hafsi, Merini ve Zeyyanîler arasındaki savaşlardan yararlanan İspanyollar, Cezayir, Oran, Becaye ve Tlemsen gibi şehirleri idareleri altına aldılar. Gayeleri, hem kısa bir süre önce keşfettikleri Amerika'da çalıştırmak üzere köle temin etmek, hem de Afrika ticaretini ellerine geçirmekti.

ORUC REİS AFRİKA ÖNLERİNDE

1514 yılında Becaye limanına gelen İspanyollar, burada iki kale inşa etmişlerdi. Avrupalıların Kuzey Afrika'ya el atmış olmaları, oradaki Müslümanlar tarafından iyi karşılanmamıştı. Cezayir'de hüküm süren Beni Zeyan Müslüman devleti, o sıralarda Akdeniz'de korsanlık yapan Barbaros kardeşlerden Oruç Reis'e haber göndererek İspanyolları Becaye'den çıkarmasını istemişti. Müslümanlar'ın bu teklifini kabul ederek on parça gemi ile Becaye seferine çıkan Oruç Reis ve kardeşi Hi-

zır Reis, yol üzerindeki Şerşel ve Cecel'i fethederek muhafazası için 3 gemi ve 50 nefer koyduktan sonra Becaye'ye gelmişlerdi. Kendilerine yardıma koşan 20.000 kadar Arap askeriyile beraber Becaye kalesini alan Türkler diğer kaleyi de kuşattıkları sırada İspanyollara yardım için Becaye önlerine gelen 200 parçadan müteşekkil Avrupa donanmasının kaleye çıkardığı kuvvetlere karşı mağlup olarak Cecel'e dönmek mecburiyetinde kalmışlardı.

İspanyollar, Cezayir limanının karşısında bulunan Penon kalesini ellerinde tutarak, korsanlıkla geçinen Cezayirliilerin gemilerinin girip çıkmalarına manî oluyorlardı. Ayrıca her sene verdikleri vergi de Cezayirliiler için ağır bir yük olmaya

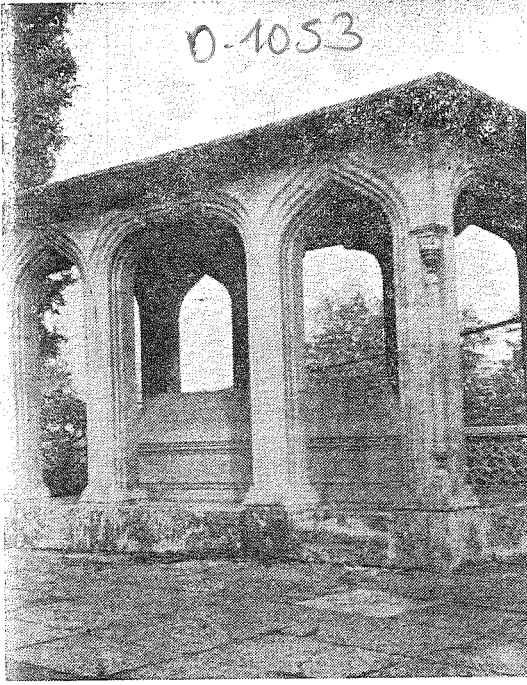

Barbaros Hayreddin Paşa
(Nigarî'nin minyatürü).

14 AGUSTOS 2001

D.1053
SOMRA GELİN DOKÜMAN

Hayat Tarih Mecmua'sı, yıl:14 / sayı:2, 1.Şubat 1978
s.52-59.

«Mevlid» yazarı Süleyman Çelebi'nin türbesi.

lerden biridir. 1946 yılında onarılmıştır. Kesme taş ve tuğla sıralı, dört sütun üzerine kubbeli ve etrafı açık türbede sadece Fatih Sultan Mehmed'in ebesi olan Gülbahar Hatun'un taş sandukası bulunmaktadır.

4. *Hamza Bey Türbesi:* Muradiye batısında, Hamza Bey Camii bahçesindedir. Sekiz köşeli, iki sıra pencere, kubbeli, içi sade yapı, 13 sandukalı türbede Eflâk'de şehid olan İzmir Fatih Gazi Hamza Bey (XV. yüzyıl) ve yakınları gömülüdür.

5. *Hamza Bey Ailesi Türbesi:* Muradiye batısında, Hamza Bey Camii bitişiğindeki türbedir. Dört köşeli, kubbeli ve 3 sandukalı türbede İzmir Fatih Gazi Hamza Bey'in eşi ile iki kızı (XV. yüzyıl) gömülüdür.

6. *Kara Mustafa Paşa Türbesi:* Muradiye batısında, Hamza Bey Camii karşısındadır. Dört köşeli, üç sıra pencere, kubbeli ve 4 sandukalı türbede Gazi

Hamza Bey'in torunu, II. Bayezid'in damadı ve Hatice Sultan'ın eşi ve Cem Sultan olayında idam edilen Kara Mustafa Paşa (öl. 1482) ve yakınları gömülüdür.

7. *Karıştıran Süleyman Paşa Türbesi:* Muradiye'de, Muradiye türbeleri karşısında ve Kaplıca caddesindedir. 1949'da onarılmıştır. Dört köşeli, taş ve tuğla karışımı duvarlı ve kubbeli türbede sadece İstanbul'un ilk Subaşı (Polis Müdürü) Karıştıran Süleyman Paşa (XV. yüzyıl) gömülüdür.

8. *Saraylılar Türbesi:* Muradiye'de, Muradiye Camii'nin sol arkasındaki iki türbeden önde olanıdır. Sekiz sütun üzerine sekizgen bir külâhla örtülü ve etrafı açık bir türbedir. Sütun ve kemerleri kesme taş ve tuğla karışımıdır. Türbede, sarayda hizmet edenlere ait taş iki sanduka bulunmaktadır.

9. *Sarı Timurtaş Paşa Türbesi:* Atatürk ve Cemal Nadir caddelerinin kesiştikleri yerde ve Çakır Hamamı karşısındadır. 1949 yılında yapılmıştır. Dört köşeli, kesme taş duvarlı ve üstü açık türbede sadece Anadolu Beylerbeyi ve Ulubat savaşı şehidi Gazi Sarı Timurtaş Paşa (öl. 1403) gömülüdür.

10. *Süleyman Çelebi Türbesi:* Çekirge yolu üzerinde ve Dağınık Serviler Orman Dinlenme Yeri'nin yanındadır. 1952 yılında yapılmıştır. Mimar İbrahim Sezen ve Nurettin Özislâm'ın eseridir. Sekiz sütun üzerine örtülü ve etrafı açık türbede sadece «Mevlid» yazarı, Ulu Cami imamı ve Emir Sultan'ın müridi Süleyman Çelebi (öl. 1422) nin mermer sandukası bulunmaktadır.

11. *Umur Bey Türbesi:* Namazgâh'ta, Kapıcı caddesinde, Umur Bey Camii arkasındadır. Dört sütun üzerine kubbeli ve etrafı açık türbede sadece Kara Timurtaş Paşa'nın oğlu ve Musa Çelebi'nin komutanı Umur Bey (öl. 1460) gömülüdür.

12. *Üftade Türbesi:* Hisar'da, Yokuş caddesinin Üftade sokağında, Üftade Camii yanındadır. 1580 yılında yapılmıştır. 1869 yılında Bursa Valisi Rıza Paşa onartmıştır. Dört köşeli ve 19 sandukalı türbede Celvetiye tarikatı kurucusu Şeyh Muhiddin Üftade (1489-1580) ile soyundan gelen şeyhler gömülüdür.

TÜRKLER'İN KUZAY AFRİKA'YA GELİŞLERİ VE GARP OCAKLARI

-2-

Şükran Hakkı

TUNUS'u yeniden alarak Kuzey Afrika'ya hâkim olmak isteyen Osmanlılar, tekrar sefer hazırlığına başladılar. Sadrîzâm Sokullu Mehmed Paşa, bir tarafı ordu ve donanmanın ihtiyaçlarını temin etmeye çalışırken, diğer taraftan da Anadolu ve Rumeli'den sefere tayin olunanların zamanında hazır bulunmaları için emirler veriyordu.

1574'de Tunus'a gelerek Halkulvâd yakınlarına çıkarma yapan Osmanlılar burada ordugâh kurdular. Kale İspanyolların elinde bulunduğu süre içinde devamlı olarak tahkim edilmişti. Bundan başka bir de Don Juan tarafından yaptırılmış olan, Avrupalıların Goletta dedikleri Bastiyon kalesi vardı. Türkler Tunus'a gelmez İspanyollar bu kaleye çekildiler ve böylece şehir Türkler tarafından işgal edildi. Halkulvâd kalesi ise 35 gün süren muhasara sonunda sukut etti ve Tunus hükümdarı Mulây Mehmed, askerleriyle beraber esir edildi. Daha sonra Bastiyon kalesinin de zaptedilmesiyle, Tunus tamamıyla fethedilmiş ve Osmanlı vilâyeti haline gelmiş oluyordu.

FAS'IN OSMANLI NÜFUZUNA GİRMESİ

Kuzey Afrika'da, Avrupa kıtasına en yakın toprak parçası olması dolayısıyla önemli bir mevki olan Fas'ın Osmanlı nüfuzuna girmesi, Cezayir Beylerbeyi Ramazan Paşa zamanına rastlar.

Fas hükümdarı Abdullah el Galib'in ölümünden sonra yerine geçen Mulây Ebu Abdullah Muhammed Mütevekkil Alâllah, Portekizlilerle işbirliği yapmıştı. Bu sırada Osmanlılara sığınmış olan Abdülmelik, Padişaha kendisini Fas tahtına geçirmesi için ricada bulunmuştu. III. Murad da, Fas'ı Türk taraftarı bir hükümdarın idaresi altında bulundurmanın daha münasip olacağını düşündüğünden, onun Fas tahtına oturtulması için Cezayir Beylerbeyi Ramazan Paşa'ya emir verdi. Bunun üzerine Ramazan Paşa, Abdülmelik'i de yanına alarak ordusuyla beraber Fas üzerine yürüdü ve El-Rahen mevkiinde Mütevekkil'in ordusuyla karşılaştı. İki taraf arasında meydana gelen çarpışma sırasında, Fas ordusunda bulunan Endülüslülerin Türkler tarafına geçmesiyle Fas ordusu mağlup oldu (1576). Abdülmelik ise Fas'a girerek Hükümdarlığını ilân etti ve Osmanlı Devleti'ne bağlılığını devam ettirdi.

Fas tahtını eline geçirmesine rağmen, kendisi için büyük bir tehlike olarak gördüğü eski hükümdar Mütevekkil'i ortadan kaldırmak isteyen Abdülmelik, Merâkeş'e yürüyerek rakibini bozguna uğrattı. Sus'a kaçmak mecburiyetinde kalan Ebu Abdullah ise, hükümdarlığı tekrar elde edebilmek için Portekiz'den yardım istedi ve karşılığında sahildeki bazı kaleleri vermeyi vaadetti.

Portekiz kralı Sebastian, Ebu Abdullah'a yardım edebilmek için kendi kuvvetlerini yeterli görmediğinden İspanya kralı Philip'e müracaat etti. O da Sebastian'a 60 gemi ile beraber 560 asker

Kuzey Atlantik'de Türk Denizcileri

Emrullah Nutku

Charles (1625 - 1649) zamanında İngiliz filusunun İspanya donanmasıyla yaptığı savaşlara ait olarak İrlanda arşivlerinde şöyle bir kayıt bulunmaktadır:

«Filomuzun, Gork limanı ile Rochel arasındaki ulaşımı sağlayabilecek ve Türk korsanlarının Birhaven'a saldırıp iki yüzü aşkın esir almasını engelleyecek güçte bulunmadığı bir zamanda, İngiltere'nin Fransa ve İspanya'nın hücumlarına karşı koyabileceğine kimse inanamaz!»

Türk levendleri bu tarihlerde en çok İngiltere ve İrlanda kıyılarında harekât yapmışlarsa da, Hollanda, Danimarka, Norveç kıyılarına ve batı yönünde de İzlanda'ya kadar saldırmışlardır. İngiltere'den başka ülkelerde denizciliğe ait kayıtlar düzenli olmadığından bu akımların ayrıntılarını bilemiyoruz. Ancak, Frederic Hotwell adındaki bir İngiliz yazarının İzlanda'ya ait eserinde şu satırlar var:

«XVII. yüzyılda, İngiltere, Fransa, hatıta Cezayir'den gelen korsanlar bu zayıf halkın üzerine çullanarak babalarının yaptıkları kötülüklerin cezalarını bunlara çektiriyorlardı.» (Bilindiği gibi İzlandalıların cedleri Normanlar ve İskandinavya korsanları olan Viking'lerdir).

Bering - Gold adındaki İngiliz yazarı da İzlanda'ya ait kitabının önsözünde diyor ki:

«1614 yılında John adında bir İngiliz korsan, İzlanda'nın Westmann adalarının limanına girerek kasabayı yağma etmiş ve kilisesinin değerli eşyalarını alıp götürmüştü. İngiltere'ye döndüğünde, kral I. James, onu yakalatarak cezalandırdı ve kilisenin eşyalarını geri gönderdi. Ama, bu kilisenin eşyasının çalınması mukadder imiş ki, 1627 yılında bir Türk gemisi İz-

landa'nın güney kıyılarındaki çiftliklerle kiliselerin ve bu arada aynı kilisenin eşyalarını yağma ederek götürdü ve Cezayir'de, 400 esir ile beraber sattı.»

1852 yılında İzlanda'nın başkenti olan Reykjavick'te basılan eserinde Papa Olafer Ai - Glison, bu 400 esir arasında kendisinin de bulunduğunu ve Danimarka hükümetinin, 1636 yılında büyük paralar karşılığında esirlerden hayatta kalan 37'sini kurtardığını yazmıştır. Kendisi ise iki yıl esarete kaldıktan sonra kaçıp kurtulduğunu kaydeder.

Stanley Lane - Poole da 1627 yılında Murad Reis'in kumanda ettiği bir Türk filusunun önce Danimarka kıyıları sonra da kuzeye yönelerek İzlanda adasını vurduğunu ve aldığı ganimetlerle beraber 800'ü aşkın esirle geri döndüğünü yazmıştır. Bu iki yazar arasında göze çarpan önemli bir çelişki bulunduğu da işaret etmeden geçmiyelim. Şöyle ki:

Bering Gold'un Türk'lerin İzlanda akını tek gemi ile yaptıklarını ve 400 esir aldıklarını bildirmesine karşılık Lane - Poole'un, filo komutanının adımı da yazarak ve Danimarka kıyılarından sonra İzlanda'ya akın edip 800'den fazla esir aldığını söylemesine göre, bu akımların ayrı ayrı yapılmış olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Ama her iki akın da 1627 yılında yapılmıştır. Bildiğimize göre İngiltere ve İrlanda kıyılarında iki yıldan fazla kalan Türk denizcilerinin İzlanda'ya birkaç kere gitmeleri bile ihtimal dışı sayılamaz. Nitekim Lane - Poole, Lundy adasının bulunduğu Hart - Land - Point'den başka Britanya adasının tam güneyindeki Plymouth önünde de bir Türk filosu bulunduğunu ve bu her iki filonun fırsat buldukça kıyılara akınlar yaparak İngiltere'nin deniz ticaretine ağır zararlar

verdiklerini açıkça belirtmiştir. Lane Poole bunları yazmaktadır:

«Bu iki filonun İngiltere deniz ticaretine indirdiği darbe, donanmasının güçsüzlüğü yüzünden, İngiltere bahriyesinin şerefine indirilen manevi darbe yanında hiç kalmır. 1619 - 1621 yıllarında İngilizlerden zapt edilen gemilerin sayısı 400'ü aşmıştır.»

Türk korsanları yalnız bu iki yerde avlamakla kalmamışlar, sahil boyunca birçok kaleleri de vurmuşlardır. İngiliz adalarında Türk korsanlarının en çok zarar verdiği yerler Britanya adasının güney kıyısındaki Sussex, Hanthes, Dorset, Devon ve Cornwall kontluklarının kıyılarıdır. İrlanda'nın Türk korsanlarından çektiği sıkıntı, İngiltere'nin çektiğinden az değildir. Balıkçılıkla geçinen fakir halkın deniz ticaretinin de zayıf olduğunu bilen korsanlar, kıyı kasabalarını vurmaya başlamışlardır. İrlanda'nın güney ve güneybatı kıyılarında Türk korsanlarının ayak basmadığı şehir ve kasaba yoktur.»

Ancak İrlanda'nın Türk korsanları tarafından yağma edilen kesiminde İngilizler oturuyorlardı. İngilizlerin, buraya yerleşmelerine karşı savaşan İrlanda asilzadesi Sir Walther Coppinger'den daha mutlak bir düşmanla uğraşmak zorunda kalmaları, İrlandalıları sevindirmekteydi. Gork kontluğu ve şehrinin tarihinde bu husus belli olmaktadır. Bahir konusu kitapta 1631 yılı Haziran ayının 20. günü iki zayıf korsan gemisinin limana girerek şehri yağma ettiği ve yüz kadar İngiliz'i alıp Cezayir'e götürdüğü, bunların arasında William Gunther adında bir asilzadenin de bulunduğu ve eşi ile 7 oğlunun esir edildiği yazılıdır. Bu belge, bize 1619 yılında başlayan Türk Atlantik hareketinin 1631 yılına kadar sürmüş olduğunu anlatmaktadır. Ayrıca İngiliz arşivlerinde Baltimour'un yağmasını isbat eden belge daha bulunuyor ki, bunun bir örneği İngiltere Kralı I. Charles'in hüküm kâğıtlarına yazdığı 23 Ağustos 1631 tarihli mektuptur. Bunda Kral, saldırının önlenemediğinin ve sorumlularının bulunamadığının araştırılmasını emrediyor. Yılların savunması için ise iki geminin devlendirildiğini, bunlar için harcama-

lar yapıldığını, ancak kaptanlarının erzaksızlıktan yakındıkları ve birbiriyle geçinemediklerinin haber alındığını bildiriyor. İkinci belge, bu koruma gemilerinden birinin kumandanı olan kaptan Hook tarafından Bahriye meclisine yazılan 9 Temmuz 1631 tarihli aşağıdaki mektuptur:

«Son defa olarak Mayıs ayının 21. günü gemiye erzak aldık. Bir süre sonra erzakımız tükendi. On beş gün denizde aç geldikten sonra Kinsale limanına inmek zorunda kaldık. Denize çıkmak için kumanya olmadığı için bazı gün yalnız et yediklerinden bazı gün sade su içtiklerinden tayfa mecalsiz kaldı. Savaş kabiliyetimiz yok. İki Türk savaş gemisi Lands-End'de iki Fransız gemisi batırdı, bütün tayfaları esir aldı. 19 Haziran gecesi Baltimor limanına demirliyerek bir İngiliz barkosunu zaptedip batırdı, bunun tayfalarıyla beraber karadan kadın, erkek, çocuk olmak üzere 108 kişiyi alıp götürdü. Birçok kişiyi de kılıçtan geçirdiler. Bu sırada bizim denize açılmamız, erzaksızlık yüzünden mümkün olmadı. Zaten tayfa on bir aydan beri maas da alamamış, üstelik elbisesi de kalmamıştır. Bu hususta yazdığım mektuplara cevap alamamışım.»

Türk denizcilerinin bütün Atlantik'i aşarak Kanada'nın doğusundaki New Foundland adasına kadar gittikleri ve oradan da birçok ganimetlerle döndükleri, 1663 yılında Londra'da basılmış eski bir tarih kitabında belirtilmektedir. Ancak bu akının hangi tarihte yapıldığı bildirilmemiş de IV. Sultan Mehmed zamanından söz edilmesine ve o devirdeki Türk donanmasının durumundan bilgiler verildiğine göre, olayın XVII. yüzyılın ortasına, 1646 - 1650 tarihlerine rastladığı anlaşılmaktadır. Esasen bu tarih kitabının adı da «Türk İmparatorluğunun Zamanımıza Kadar Olan Tarihine Bir Bakış ve Şimdiki Padişah IV. Sultan Mehmed'in Saltanatı»dır. Kitabın başında IV. Mehmed'in bir de resmi bulunmaktadır. Kitapta, Türk deniz kuvvetinin üç filodan meydana geldiği, birincisinin Karadeniz ve Akdeniz'de gezen ticaret filosu olduğu, bunun Rus ve Kafkas kıyılarından esirler, bal, balmumu ve odun olarak Ağustos başında İstanbul'a getir-

Harap - Tarih Mecmua'sı, yıl: 13 / sayı: 9 - 1. Eylül 1977, s. 78-80

çerlerlediği dünyada para madeni gibi işletiliyordu.

Yanına misyoner bir zenci grup da alan Livingstone Revuna nehri ağzına geçti. Yanındaki adamlar bu işe tamamiyle ehliyetlessiz olduklarını isbat ettiler.

HASTALIKLAR

Waiyan memleketinde Revuna'nın yuvarklarına doğru çıktı, Nyasa gölünün güney taraflarını doladı. Orada adamlarının bir kısmı Livingstone'u bırakıp kaçtılar. Üstelik de onun öldürüldüğüne dair haber uydurdular. Bu haberin doğru olup olmadığını araştırmak üzere İngiltere derhal bir seyyah grubu gönderdi. 1867'de bu grubun başında gelen Edward Young haberin yalan olduğunu öğrendi. O sırada kuzeye doğru ilerleyen Livingstone Tanganyika gölünü keşfetti. Bu gölün tatlı suları Belçika'dan büyük bir kara parçasını kaphıyordu. Fakat yolda bir talihsizlik oldu, bir Waiyan hamalı kâşiflerin ilâc sandığını alarak kaçtı gitti. Livingstone Tanganyika'ya eriştiği sırada ateşler içinde yatıyordu. Mafsalları muvakkat felce uğradığından Pambete'de yattı.

Biraz iyileşir iyileşmez Mweru gölünü ziyaret etmek üzere batıya döndü. Bu defa yavaş yavaş seyahat ediyordu. Yine yanlarındaki adamlardan birçoğu kaçtı. Bir hayli geç kaldıktan sonra güneye doğru ilerledi. Sonunda 1868 Temmuz'unda Bangwenlu gölünü keşfetti. Sağlığı gittikçe tehlikeye düşüyordu, fakat onun hâlâ aldıracağı yoktu. Islandığı zaman elbiseleri üzerinde kurur, yiyeceğine de hiç dikkat etmezdi. Onunla birlikte bir Arap birliği de Tanganyika'dan Ujiji'ye geldiler. Yolda kendisine büyük bir şefkatle ve dikkatle baktıkları için, bu yolu sağ salim aşabildi.

Denlenip az çok kuvvet kazandıktan sonra Livingstone adını tesadüfen işittiği Lualaba nehrini aramaya çıktı. Batıya ve kuzeye doğru bir hayli gittikten sonra Nyangwe nehrinin kıyılarına vardı. Fakat dönüşünün bir kâbustan farkı yoktu. Ateşler içinde yatıyor, ayrıca dizanteri de onu bitiriyordu. Düşman kabilelerin hücumuna uğruyorlardı. Ujiji'ye vardığı za-

man karşılaştığı durum bütün bu talihsizliklerin üzerine tüy dikti. Oraya gönderilen bütün stokların çalınmış ve satılmış olduğunu gördü.

ÖLÜMÜ

Son derece hasta ve kederli olan Livingstone hâlâ neşesini kaybetmemişti. Ona yaşama gücü veren de bu idi. Ümitsiz bir halde, Ujiji'de yatarken, hiç olmadık bir yerden yardım geliverdi. New York Herald gazetesi sahibinin kurduğu yardım keşif organizasyonunun başı H. M. Stanley Livingstone'u buldu.

Bundan sonra 1872 yılı Ağustos'unda büyük kâşif son seyahatine başladı. Bu defa Nil'in kaynağını arayacaktı.

Bangwenlu gölünün bataklık kıyası boyunca güneye doğru gittiler. Ama artık bir daha ayağa kalkamayacak kadar hastaydı. Hiç arası acı çekiyor, çok kan kaybediyor, sık sık bayılıyordu. Yolda onu incitmeden taşıyorlardı. Kanolarla seyahat ederken oturamıyor, yalnız arküstü yatıyordu. Fakat hâlâ ilerliyordu. Sonunda acısı dayanılmaz bir hal aldı.

Bunun üzerine Ilala'ya geldi. Raporunun son kısmını 27 Nisan tarihinde yazdı. Şu karışık yazıları, büyük kâşifin ne halde olduğunu bize anlatır:

«İyi kalktum, iyiyim... İyileşiyorum. Süit veren keçileri aldırın... Biz Nolimamo yakınlarındayız.»

Artık, hiç bir şey yapamayacak kadar zayıf düşmüştü. Ertesi günü 1 Mayıs 1873 sabahı erkenden yatağının yanında dua eder gibi diz çökmüş bir halde ölü olarak bulundu.

Yerliler kendi bâtil itikadlarını ve madî güçlükleri yenmek cesaretini gösterecek, onun cesedini ellerinden geldiği kadar iyi bir şekilde güneşte kurutarak, kâğıtları ve âletleriyle birlikte Afrika ortalarında yüz millik bir yol aşarak Zanzibar kıyılarına getirdiler. Livingstone Westminster Abbey kilisesine, İngiltere'nin meşhur insanların yanına gömüldü, lâkin kalbi Afrika'da kalmıştı. Onun gibi bir adam için bundan mükemmel bir ebedî istirahat yeri bulunabilir mi?

Kuzey Atlantik'de Türk Denizcileri

İngiltere ve İrlanda arşivlerindeki bazı belgelere dayanılarak hazırlanan bu yazıda, Türk denizcilerinin Atlantik Okyanusu'nda yaptıkları seferlerle ilgili bilgi verilmektedir.

Emrullah Nutku

TÜRK deniz tarihi araştırmacılarından Seyfioğlu'nun (Ali Rıza Seyfi) yayınladığı kitaplarda ve verdiği konferanslarda, Türk denizcilerinin Atlantik Okyanusu'na çıkıp İzlanda'ya kadar gittikleri bildirilmişse de bu harekâtın ayrıntıları yazılmamıştır.

«Esfar-ı Bahriye-i Osmaniye» kitabının yazarı Deniz Tarihi öğretmeni Şükrü kaptan da, ayrıntılarına geçmeden, bunu tekerrarlamıştır.

Ne var ki bu seferler, deniz akınları ve baskınlar deniz tarihimize gereği kadar aksedememiştir.

Bu yazımız, İngiltere ve İrlanda arşivlerindeki belgelere dayanarak bu hareket ve seferleri olabildiği kadar ayrıntılarıyla isbat etmek amacını gütmektedir. Ayrıca Stanley Lane-Poole, Behring-Gold gibi İngiliz yazarlarının kitaplarından aldığımız pasajların deniz tarihimizin bilinmeyen noktalarına ışık tutacağı kanaatindeyiz. Yine, Türk denizcilerinin Atlantik'te kullandıkları teknelerin vasıflarını anlatan Fortenbach adındaki bir denizcinin mektubu da ilgi çekici bilgiler vermektedir.

Amerika kıtasının kuzey doğu ucundaki Newfoundland'a kadar akınlar yapan bir Türk filosundan bize haber veren «Osmanlı İmparatorluğu'nun Zamanımıza Kadar Uzanan Kısa Tarihine Bir Bakış ve Padişah Sultan IV. Mehmed'in Saltanatı» adıyla 1663 yılında Londra'da basılmış tarih kitabındaki şu satırları aktarmakta fayda görüyoruz:

«Türk gemicileri genellikle medenî ve

nazik, aynı zamanda zeki ve itaatlidirler. Bizim birçok itaatsiz ve kaba gemicilerimiz gibi dinsiz ve alçak tabiatlı değildirler. Türklerin gemilerine Karamusal denir. Bunlar, kış ve baş kasaraları pek yüksek, büyük gemiler olup yedi yüz, sekiz yüz yolcu taşırlar, fakat Portekiz kalayonları gibi yelkene az elverişlidirler. Türklerin en güzel gemileri, haraç olarak her yıl yükleriyle beraber Hollandalıardan aldıkları gemilerdir.

Türklerin dört tersanesi vardır. Bunlardan biri Beyoğlu'nda (Kasımpaşa) olup Galîler için 33 gözü vardır. İkincisi Gelibolu'da olup yirmi gözlüdür. Bu tersanelerin ikisi de Kaptan Paşanın emri altındadır. Üçüncüsü Kızıldeniz'de Süveyş'tedir, 25 gözü vardır. Dördüncü tersane ise Basra'da olup on beş gözlüdür. Son yıllarda Türkler, Beyoğlundaki ve Gelibolu'daki tersaneleri genişletmişlerdir.»

Bu girişten sonra hedefimiz olan konuya yönelmek sırası gelmiş oluyor.

ATLANTİK HAREKATI HAKKINDA DELİLLER

İngiliz tarihçilerinin Berberiyeye Korsanları diye andıkları Türk (Garp Ocakları) denizcilerinin Akdeniz'de İngiliz denizcileriyle ilk karşılaşma ve çatışması 1580 yılına rastlar (1). Bu çatışmadan ele geçiri-

(1) İstanbul'daki İngiltere büyükelçisi Sir Thomas Roux, 1582 yılı başında yazdığı raporda aynen şöyle diyor: «1580 yılından beri akınları sürüp giden Cezayir korsanlarına kesin bir darbe vurulma-